К. Вясёлы.

Ні розумам сьцяміу, а сэрцам.

(*Пьеса з вясковага жыцця на 4 акты*).

АСОБЫ:

Стары Язэп Дораш, — багаты селянін, гаспадар пагельні і вапельні.
Старая кабета, — яго жонка.
Наста, — іх дачка.
Костусь, — іх сын.
Вураднік, — прэтэндэнт на руку Насты.
Грышка, — маскаль, палюбоунік Насты.
Антон, — хрышчоны бацька Грышкі.
Альжбета, — матка Грышкава.
Кум, — стараста.
Жыд, — Лэйзар.
Янка, — Дорашау парабак.
Базыль, — сват Язэпа, і яго жонка **Ганна** і інш.

Першая дзея.

Зьява I.

(*Хата, багата прыбраная; вечар. Наста прадзе, потым глядзіць у вакно*).

Наста. А-іой, як цемна! (*крыху падумаушы*). А дзе ціпер мой Грышачка? Можа на варці, бедніенькі, стаіць, можа яму і спаткі хочацца ды ні можна?.. А мой братка што ціпер робіць? Пэуня усе с кніжкамі недзя марнуецца. Сядзіць недзя адзін, — чытае, піша ды усе думае як бывала, дома. Аб чым, — Бог яго ведае! Дзе-ж нам уцяміць? Каб ен, здаецца, заусюды дома быу, дык добра-б было. Мы-б з ім, як галубкі, пастаянна разам былі-б і ні разлучаліся-б. А то я усе адна… Ой, як нешта маркотна зрабілася! Прасьці ні хочацца. Хіба засьпеваць мне песяньку, — ці ні палегчае на сэрцы… (*Сьпявае*)

Ляцеу воран па-над морам
Ды стау галасіці, —
О, як цяжка убогаму
Багату любіці!
Ні так цяжка, як нідоля, —
Багатую людзі,
Як разлучаць на любові,
Дык шчасьця ні будзе.
Палавіна лет мінае, —
Я шчасьця ні знаю.
Як-жа а мне Бог прызначыу,
Што чыніці маю?
Хаджу-блуджу, хаджу-блуджу,
Як то сонцо у крузе, —
Куды пайду, ці што раблю,
А усе сэрцо у тузе.
Ні усе ж тыя сады цьвітуць,
Што разьвіваюцца, —
Ні усе-ж тыя венчаюцца,
Што закахаюцца.
Палавіна саду цьвіце,
Палавіна вяне, —
Часьцей тыя венчаюцца,
Што зроду ні знаюцца.

А усе у садзі зеляне, —
Адна суха вішня, —
Каго люблю — жыць ні магу,
За таго ні вышла.
Ды усе у садзі зеляне,
Адна суха сьліва. —
Каго люблю — жыць ні магу, —
Доля нішчасьліва!
Стэп шырокі вада мые, —
Мілаго ні бачу.
Як зачую яго голас,
Горка я заплачу.
Ой, ты міль, чорнабрывы, —
Дружынаю была:
Дай-жа мне ты таго зелля,
Каб цябе забыла.
Есьць у міне тое зелле
Бліска пералазу.
Як дам табе напіціся,
Забудзеш адразу.
Буду піці, выпіваці
І каплі ні пушчу, —
Тагды, міл, цябе забуду,
Як вочкі заплюшчу!

Зьява II.

(*Уваходзіць матка*).

Матка. Яшчэ німа старога?

Наста. Німа. А дзе мама была?

Матка. У кумы-ж мае. Яе Ціхон дауно прыехау. Казау кірмаш быу вялікі. Многа людзей і жывелы было. Маскалі з абразамі і калауротамі былі. Але бацькі нашаго, казау, ні бачыу. Німа ведама, ці зьмяняу ен каня, ці не. Можа, як выпіу, дык і а Божум сьвеці забыуся.

Наста. Я баюся, мамачка, каб хаця ен да дому добра прыехау; ужо позна…

Матка. Ціха, дачушка! Здаецца, нехта уехау на двор, выдзі, глянь…

Наста. (*Падыходзіць да вакна і чуе размову*) Тата прыехау, але ні адзін: з ім яшчэ хтосьці (*На дварэ чуцен сьпеу*: «*Вот і хатка мая, вот і печка мая*»).

Зьява III.

(*Тыя самыя і бацька*).

(*Бацька уваходзіць у хату з мяшком за плячыма і сьпевае*)

Слава Богу за бяду, што бяда памерла,
Пакацілася з гары і ножкі задзерла
І ты — брат, і я — брат,
Будзем жонкі мяняць!
Твая крыва, касавока,
Мая-ж тонка і высока!

(*Матка з дакорам пазірае на яго, ен пьянымі вачыма аглядае усе навокала*).

Бацька. Ці гэта хата мая, ці Стырпікава, — чартэ яго ведаюць! Але не, бок, — начакай! Калі стаяць гэтта, у качэргах, старыя чаравікі мае старої, дык гэта напэуна хата мая. (*Нагінаецца ды глядзіць*).

Матка. (*З дакорам*). Во, пьяніца, і хаты свае ні пазнау!

Бацька. (*Разгінаецца і кідае мех на падлогу*). А-а! Вот і хатка мая, вот і бабка мая, вот і дзеткі мае, вот і кветкі мае! (*Ідзе, растапырыушы рукі, да маткі*).

Матка. Адыдзіся, пьянюга! Ні баішся ты ані Бога, ані кога. Хоць-бы людзей пасароміуся! Абы на кірмаш, дык і напугауся. Людзі дауно дамоу папрыезджалі, а табе і дня мала. (*З надворку чуецца*: Тпру-ту, ту-ту, ту-ту, і — ножкі задзерла… Бачыу ты, стары хрэн, якую заліхвацкую песьню выдумау! І то-ж, бэсты, так емка сьпевае, што я й ні патрапліо…)

Матка. Які там яшчэ д'ябал прэцца?

Бацька. Гэта ні д'ябал, а стараста Грыгор з Бабоуні. (*адчыніушы хату*) Грыгор, ідзі, братка, сюды! Дзе ты там забэрсауся? Вось мая жонка кажа, што ты, пане мой, д'ябал. Дык мо' й сапрауды ты д'ябал, — ніхай цябе агне спаляць, ніхай цябе! Ці ты чуеш? (*Стараста уваходзіць*).

Стараста. Дзень добры, дабрадзейству!

Матка. Ужо поунач цепярся.

Стараста. Прашу прабачэння, гаспадынька — добра рэч! (*Вітаецца, а у гэты момант бацька выходзіць*). Памагалі Язэпу каня мяняць — я і пан вураднік.

Матка. Дык відаць, што памагалі..

Стараста. Што імасьць кажа? Ні дачуу я, прабачайце…

Матка. Дык відаць, кажу, што памагалі.

Стараста. Цыган хацеу Язэпа падашукаць, але я заступіуся. Мы яго так падмахлявалі, што й ціпер патыліцу чэша. Ці бачыла ты, — хацеу, трасца яго матары, спярша паезьдзіць, каб уцячы с канем. Але-ж я і кажу: а ці ні паездзіу-бы ты, васан, жыватом па пасьцелі, — га? Ведаю я усе іх хітрыкі… Ну, потым, есьць ведама, паставілі барыша, выпілі, як Бог прыказау, закусілі ды паехалі сабе да хаты.

Зьява IV.

(*Тыя самыя і вураднік*).

Стары. Гэта, старая, нашым зяцям будзе, — да Насты, ці ведала ты, ласьціцца. Седні пасватауся, — усе, як мае быць, і запоіны зрабілі.

Маці. Ці-ж гэтак добрыя людзі сватаюцца?

Бацька. А табе-ж трэба як? Усе, як мае быць…

Вураднік. Ізьвінеця, мамаша! Так как папаша на мое прэдлажэніе чувств касацяльна Настасьі Восіпаучы згадзілся і пры том давольна прэізрадно ужэ выпіл, то я і наважылся на случай всякаго апасенія паураждзеній, прэпраавадзіць яго самалічна дамоу. І ета, собственно, што Настасья Восіпаўна да густу мне прышлася. Как я ее увідал на фэсьці, на Спаса, так і калюбілась ана мне, как мая верная лошадь: забыць мае сэрцо ня можат. І вот, дражайшая мамаша, я прашу у вас рукі і сэрца вашай дочары і вашае згоды.

Матка. А гэта-ж, мой родны, як яе згода. (*Наста бярэ велькую хустку і памыкаецца выйсьці*).

Вураднік. (*Затрымлівае Насту*). Настасья Восіпавна, ні пагубсце меня ва цьвеце лет! Вы у меня будзеце панняй, я ні дам ветру павеяць па вас…

Стараста. Звесвае дзело, паняй будзеш, гаспажой вурадніковӑй. Прыдуць мужыкі ды запытаюць: «Пані вура…

ка, а ні дома гаспадзін вураднік?» А ты ім: «Нет дома,—куды лезеш, мужык сівалапы! Як трэба будзе, сам пакліча»...

Наста. Ні прывыкла я, мой дзядзячка, паняй быць, ды й ні хочу я паняй быць.

Вураднік. Пававаць— ні таравацьс к гэтаму ні трудна прывыкаць, Настасья Восіпаўна. Ну, дык какое-ж вашае апошняе слово?

Наста. Мае слово: як тата з мамаю скажуць, так і будзе. (*У гэты момант уваходзіць стары, вышоўшы с пачатку с хаты. Наста уздыхае і прамаўляе у бок*). Усьцярэжы мяне Пан Бог ад гэтаго абармота. (*Памысьліўны*). Грышачка... мілы!..

Бацька. Ну, брат, ты седні ні згаворышся, мабыць на хвост ей нехта наступіў. Кінь,— заутра ласкавей будзе! А покі суд ды справа, давай вып'ем і закусім. Цягні, маці, страву с печы!..

Вураднік. Ні варт, папаша, безпакоіць мамашу. Позна ужэ да мы і ні галодныя.

Стараста. (*пачаўшы дрэмаць на лаві*). Вядзі, Язэп, на сена хутчэй, а то на лаві баба з качаргою сьціцца.

Бацька. Калі спаць, дык німа чаго казаць. Мяне самога сон марыць.--натупаўся за цэлы дзень. Пойдзем!..(*Выходзюць*).

(Заслона спадае.)

Дзея другая.

Зьява V.

(*Хата Дораша. Дзень. За сталом: бацька, маці, Наста і парабак Янка*).

Янка. Ці чулі вы, што Дзівакоў Грышка хутка з вайны вернецца?

Матка. Сапраўды? Вота-ж маці рада будзе!..

Бацька. А ты дзе чуў?

Янка. Чуў учора, як Пранук Забрамных ліст яго да маткі чытаў. С пошты прынеслі. Піша, што, слава Богу, здароў, прывітанне усім пасылае: і дзядзку Габрусю, і цетцы Катрэчцы, Антосю Канцавому,— бацьку свайму хрышчонаму, і усім знаемым. Адразу відаць, што чалавек адукаваўся у маскалех. А далей піша, што з японцам заміраньне вышло і што ні наш цар яму нічога ні даў, ні ен нашаму. Праз гэтае і іх дадому аслабаніці. Цяраз паўмесяца дома будзе, а можа й раней.

Бацька. А болей нічога ні піша?

Янка. Не, болей нічога. Толькі Баўтрук казаў,— мусіць у газэці чытаў, што бытцым наш цар да Мікоду,—цару, значыць японскаму,—палавіну вострава аддаў, куды арыштантаў ссылалі. Сахалінам, здаецца, той вострау завецца. Але гэта ні шкода, каб і увесь аддаў. Арыштантам мейсцо знайдзецца. Ды вот яшчэ піша Грышка, што яму ундрыцэра далі...

Бацька. Што? Ундрыцэра? Эх, ты, галава, і клікаць ні умееш. Адразу відаць, што у маскалех ні служыў. Унцэр-ахвіцэра, а ні ундрыцэра...

Янка. Ну, ці гундаль ахвіцэра.

Бацька. Але гэта усе глупство. Ніхай там робяць свае, а мы будзям рабіць свае. Ты вось што, Янка: еш барджэй, ды йдзі у цагельню; глядзі там у печы парадку.

Янка. Дык я магу ужо пайсьці (*Хрысьціцца ды выходзіць з-за стала. Апратвае халат і падпіразваецца*).

Бацька. Ідзі, брат! Табе старая дасьць сала кусок, зьясі дарогаю.

Янка. Добра.

Матка. (*У час размовы прыгатавала торбачку і ціпер аддае Янку*). На-ж табе, мае дзіцятко! Я тут палажыла і сыру, і сала, і хлеба лусту. Калі захочаш есьці да полудня, дык зьясі.

Янка. На што ты, цетка, наклала так многа, я й ні зьем... Ну, дык я пайду ужо. (*Выходзіць. Чутно за сцэнаю*):

Ішоў лысы з пляшывым,—
Нашлі яны грэбянь.
Лысы кажа пляшываму:
Ен нам ні патрэбян.

Матка. Вот вясёлы хлопец,—як толькі с хаты, дык зараз і засьпеваў!

(Працяг будзе).

Сымон Музыка.

(Казка жыцця).

Часьць трэцця.

I.

О, край родны, край прыгожы!
Мілы кут маіх дзядоў!
Што мілей ёсьць ў сьвеці Божым
Гэтых сьветлых берагоў,
Дзе бруяцца срэбрам рэчкі,
Дзе лясэ—барэ гудуць,
Дзе медамі пахнуць грэчкі,
Ніві гутаркі вядуць?
Гэтых гмахаў безграйічных,
Балатоў тваіх, вазёр,
Дзе пад гоман хваль крынічных
Думкі думае прастор,
Дзе у восень плачуць лозы,
Дзе вясной лугі цьвітуць,
І шляхом старым бярозы
Адзначаюць гожа пуць?..
Гэй, адвечныя курганы,
Сьведкі прошласьці глухой!
Кім вы тут папасыпаны?
Чыей волею, рукой
Вы раскіданы па полі,
Даўных спраў вартаўнікі?..
Ды ні скажаце ніколі,
Што казалі вам вякі,
І пуцінаю ніроўнай
Бяжыце ў далечыню—
У бок Віліі чароўнай
І пад сьветлую Дзьвіну...
Край мой родны! Дзе у сьвеці
Край другі такі знайсьці,
Дзе-б магла так, поруч з сьмецьцям,
Гожасьць пышная ўзрасьці?
Дзе бы об руку з галечай
Расквятнеў багацтва цуд
І дзе-б з долі чалавечай
Насьмеяліся, як тут?..
Скрозь вяночкі дрэў вясёла
Над мястэчкам ці сялом,
Божы цэркві і касьцёлы
Узносяць вежы к небясом,
Каб напомніць нам аб Богу,
Аб угодніках сьвятых
І уняць душы трывогу
У справах грэшных і пустых.
А званіцы перад сьвятом
У Божы дом народ завуць,
Каб прад Богам і прад братом
Віны ўсе свае пачуць...
Край мой родны! ў Божа імя,
У часьць касьцёлаў і царкваў,
Паміж дзеткамі тваімі
Легло многа камянёў;
Многа выйшло трасяніны—
Меч, агонь знішчалі край:
З двух бакоў айцэ дубіной
Заганялі нас у рай.
Кроў лілася ручаямі,
Здрада чорная расла,
Што папамі і ксендзамі
У сэрцо кінута была.
І ціпер над вамі, браця,
Яшчэ ў сіле той раздор
І папоўскае заклянце
І ксяндзоўскі нагавор.
Брацця мае Беларусы!
У страшнай кнізе людзкіх спраў
Мусіць Сам Бог для пакусы
Гэты край наш адзначаў.
Тут схадзіліс ўсе пляме̃ны
Спорку сілаю канчаць,
Каб багата адароны
Мілы край наш зваеваць
І самых нас ўзяць ў ніволю,
Путы зьдзеку налажыць,
Кінуць ў цяжкую патолю,
Аб нас памяць ўсю забыць.
І лілася кроў нівінна,
Швэд набытак наш паліў,
І маскаль тут самачынна
Гвалт над намі утварыў,
І без жалю капытамі
Конь казацкі тут ступаў
І збажынку з ярынамі
Талачыў і драсаваў.
І на нашых становішчах
Білісь Польшча і Літва,
Каб на гэтых пажарышчах
Узмацавалася Масква...
Толькі ж, браця, край ні згінуў,
Ні пагнуўся яго стан,
І із нас душы ні вынуў
Ні маскаль, ні польскі пан.
Эх, чаго нам ні прышлося.
Брацця мілыя, ужыць!
Колькі талентаў зьвялося!
Колькі іх і дзе ляжыць,
Нівядомых, нпрызнаных,
Ніаплаканых нікім,
Толькі ветром адсьпеваных
У полі посьвістом пустым...
Гэй, суседзі, нашы брацця!
Ні згубілі мы свой шлях,
Ні ўламало нас нішчасьце,
Ни сагнуў нас жыцця гмах.
Дык хіба ж мы праў ні маем,

Сілы—шлях свой адзначаць?
І сваім уласным краем
Край свой родны называць?..

* * *

—Гэй, Сымон! уставай, ты чуеш?
Усходзіць сонейко—пара!
Ці забыўся, дзе начуеш?
Час пайсьці нам, брат, з двара.
У хаці, пэўня, паўставалі,
А мы... брыдка, брат.—ўставай!
Помніш, як нас частавалі?
Хоць падзяку людзям дай!—
Рана дзед-жабрак ўсхапіўся,
Зьвязваў торбы, хлопца зваў.
—Дзе ж ты, жаўжык, прытуліўся?—
Дзед спаважна разважаў.
Азірнуўся ён здзіўлёна,
Цопаць дзед рукой пачаў—
Ні чуваць нідзе Сымона:
«Дзе ж ён, злодзяй, запрапаў?—
І затросся дзед са страху,
Думка мозг яго ажгла:
—Абакраў, вуж, і даў маху»—
І сама рука лягла
На мяшочак пад пахвінай,
Але цэл яго мяшок.
І у мысьлях прад хлапчынай
У раз накяўся дзядок.
Толькі ж дзіво, што з ім стало?
Дзе хлапчына занепаў?..
А тым часам сонцо ўстало,
І луч першы завітаў
На торп к дзеду с пад шчыцінкі,
І ў палосцы залатой
Мільёнамі пылінкі
Закружыліся, як рой;
Пташкі-ластаўкі лятали
То на двор, то са двара,
Над гнязьдзечкамі сьпявалі
І так міла шчабеталі,
Як бы вычылі дабра.
Зьлез дзед з торпу ўзамешашні—
Дзе-ж падзеўся той Сымон?
Ці дзе ходзіць с пазараніи
Ніпаседа—вятрагон?
Абышоў дзед двойчы клуню,
Клікнуў раз, другі—німа!
І напала на дзядуню
Ніадвязная дума...
Аж выходзіць гаспадыня.
— «Адзе-ж, дзедка, твой хлапчук?»—
—«Мабыць зьбег: німа ў адрыне,
Я ж без хлопца, як без рук!
Абышоў я усю гасподу—
Нідзе почуту німа,
Як бы хлопец кануў ў воду,
Ці глынула яго цьма».—
Гаспадар сам вышаў с хаты,
Абудзіўся увесь дом;
Абышлі усе клеці, спраты,
Усё агледзілі кругом,
А Сымонка, як кампора,
Загубіўся і ні стаў.
—Ой, бяда-ж мне! горо, горо!
Без Сымонкі я прапаў!—
Бядаваў дзед, бядавалі
Разам з ім гаспадарэ,
Як умелі, уцяшалі
І старому абяцалі
І прыхільнасьць і дарэ.
—Ці ні скрыўдзілі яго мы?
А мо' крыўдзіў хлопца дзед,
Што нікому нізнаёмы,
У нівядомы пашоў сьвет?—
Гаспадыня разважала.
—Не,—натуры ён такой!..
Што парадзіш? хлопцу мала,
Цесна з дзедавай сумой.
Хлопец здольны—ні загіне!—
Гаспадар ёй адказаў:
—Долю—жыцце хто абміне,
Што каму Бог напісаў.—
Ганна смутная хадзіла
І трымалася адна,
Жаласьць так ў ёй гамаціла,
Што аж плакала яна;
Пазірала на прысады,
У даль, затканую смугой.
Сэрцо прагнуло парады,
Ды парады німа ёй...
І ні раз глядзела Ганна
У тую сторану палёў,
Дзе сінеўся лес туманны
З-за накопаных валоў.
Ёй здавалось, што Сымонка
Пэўня кінуўся туды...
Міла ж тая ёй старонка
І музыка маладды!
Нікнуў зорак блеск халодны,
І сьвятлелі небясэ,
І туманам прадусходным
Абвязаліся лясэ;
Дня вясёлаго зраніцы
Раскрывалісь па зямлі,
І далёкія зарніцы
З неба ціхаго зышлі.
А Сымон, ачараваны
Гэтай Божаю красой
І выпадкам нігаданым
Добрай ночкі веснавой,
Сам ні ведаў, што творылось
У яго сэрцы і душы,
Што зьнячэўку налучылось
У прыветнай тут глушы.
То здавалось, што уся справа
Толькі сьнілася у сьне,
Што й ні сон, а так, праява—
«Можа здань здалася мне».
Але сэрцо пачувало
Праўду жыцця, яго пых,
На твары пячаць ляжала
Думак сьветлых і сьвятых,
І душа зямлі ні чула.
Ні хапела здрады знаць,
Крылля—волю разгарнула,
Каб і цело ў высь падняць.
«Божэ праўды, Божэ сілы!
Ты ні кідаеш мяне,
Дай мне моц і дай мне крылы
Паляцець у вышыне.
Агледзець Твае стварэнне,
Радасьць сьветлую спрыяць,
Сьвета дзіўнаго істненне
І таемнасьці пазнаць».
Так Сымон перад усходам
З Богам у сэрцы гаварыў,—
На сустрэч сваім прыгодам
Душу чыстую раскрыў.
Азірнуў ён і абмерыў
Далі ціхія палёў.
У долю сьветлую паверыў,
У моц таемных галасоў,
Што ў душы жылі і звалі,
Бог іх ведае, куды.—
Дзе і думкі ні лятали.
«Ну, што ж? гайда, брат, туды»!
Вот Сымонка азірнуўся,
Кій-крывулю сваю узяў,
У бок гасподы павярнуўся,
У думках Ганначку вітаў:
«Будзь шчасьліва, краска-зорка!
Ні пагардзіла ты мной,
І ў маёй ты долі горкай
Будзеш зданню дарагой,
І вы будзьце ўсе здаровы!
Будзь і ты здароў, дзядок!
Ніхай к вам з набыткам новым
Кожны зьявіцца дзянёк.»

(Працяг будзе).

Якуб Колас.

г. Обоянь. Курск. гб.
3—7—1917 г.

Ліст да рэдакцыі.

Таварышы!

Чытаючы газэту «Вольная Беларусь», я спатыкаў часта слово «жыд», «жыды» і г. д..

Я ведаю, што на беларускай мові, як і на польскай, гэта зусім літэртурнае слово, а слово «еўрэй» ні ужываецца. Але з гэтым зьвязано гэтулькі цяжкога і страшнога, што, чытаючы яго, робіцца нідобра, ніпрыемна і балюча. У гэтае слово ўліта гэтулькі злосьці і нацыянальнай нінавісьці; гэтае слово было і ёсьць, к вялікаму сораму, яшчэ на усей Расіі, як крыўдная, прыкрая лаянка, што наносіць боль кожнаму дэмакрату і яшчэ больш таму народу, па адрэсу якога яна пушчана.

Гэтае слово кожную хвіліну напамінае аб тым, што было кашмарнаго і ганебнаго у мінуўшчыне. Я добра ведаю, што выкасаваннем гэтаго слова ні будзе выкасованы і антысэмітызм, што дзеля барацьбы з антысэмітызмам патрэбна шырокая культурна-прасьветная праца і г. д., але я думаю, што ужыванне гэтаго слова у друку, пашыраным сярод шырокіх народных масаў, будзе шкодзіць змаганню с антысэмітызмам. Пакуль слово «жыд» будзе існаваць, покуль яно будзе ужывацца у друку і гутарцы, да тых часоў астанецца жывучым атрутны корань антысэмітызму.

Таварышы! У імя павагі да таго народу, у якога з гэтым словам зьвязано гэтулькі дзікаго, кошмарнаго, благога; у імя чуласьці да зусім натуральнай болечы нацыянальнаго самалюбія гэтулькі пакутаваўшаго, гэтулькі загнанаго народу, выкасуйце гэтае нідастойнае слово, выкасуйце, як страшную, грубую абмылку. Ці мала як ўздумалося уціснутаму, цёмнаму, закабаленаму народу назваць, праўдзівей—заклеймiць, якой кольвек брыдкай клічкай у сьляпой нінавісьці другі такі пакутны народ?! Ні астаўляйце гэтую абмылку ні папраўленай—папраўце. Ні ужывайце яго у беларускім друку і гутарцы, ні ужывайце яго, і ён зачахне і згіне, упаўшы у Лету (забыцце). Зьмяніце гэтае слово вельмі зычным словам «еўрэй».

Я бы хацеў, каб мой голас пачулі таварышы-беларусы, і прасіў-бы надрукаваць гэты ліст у Вашай газэці.

Беларус з Магілеўшчыны
Сымон Дзякоў.

Ад Рэдакцыі. Слово «к р ы ж» гэтак само выклікало колісь нешта прыкрае, ганебнае і абразьлівае, а тым часам, людзі ні замянілі яго іншым. Па-беларуску, а так само па-украінску, па-польску і па-француску, слово «ж ы д» ні мае у сабе нічога ганебнаго, і жыдоўская наса у нас ні абражаецца ад гэтае назвы. Мы, беларусы, ні можам браць на сябе адпаведальнасьці за грэхі вялікарускай нацыі.

Протэст проціў гвалту над Беларусьсю.

Беларуская вайсковая рада у Ясах, даведаушыся аб разгоні усебеларускаго зьезду і арэшці яго прэзідыуму, абвесьціла з гэтаго выпадку энэргічны протэст і выслауляе брацціям сваім па зьездзі гарачае спачуцце у гэтакіх словах: «Ні траціце надзеі і верце, што прыгону сатрапау мінскіх скора будзе палажан канец, а з гаспадаркі іх у нішчаснай Беларусі застанецца адзін прыкры успамінак. Хутка прыдзе праудзівы гаспадар нашае зямлі, селянін і работнік беларускі, і праз свой Беларускі Устаноучы Сойм прыкажа ціперяшнім ніпрошаным госьцям: «Да дому!»

Ніхай жыве маладая Беларуская Рэспубліка! Ніхай жыве гаспадар нашаго краю—Беларускі Краёвы Сойм! «Dz. M.».

ПЕСЬНІ БЕЛАРУСА.

Гдзе ты падзевалась, доля беларуса?
Ці у лясох схавалась, ці у цемным лузе,
Ці у пушчы далекай, ці у рацэ глыбокай
Сьпіш на дне пад цінай, пад густой асокай?
Цэлымі векамі, ад пачатку сонца,
Ходзім ды шукаем, блукаем без конца;
Ды усе выклікнем, мо' дзе адазвецца,
Мо і наш край родны шчасьцем ускалыхнецца.
Дык—куды, дарэмна! Толькі крумкачамі
Усеяна дарога, цемень прад вачамі.
Каркае-гауровіць кручча над зямлею,
Жудасьць навевае над нашай душою...
Чулі мы—ах, чулі!—усе благія весьці:
Новае ярмо нам налажылі весьці.
Землю родну дзелюць на кавалкі два:
Адзін—бярэ немец, а другі—Масква.

Што с таго, што чугунка праходзіць
Чэраз нашае поле, наобак села?
Як і перш, наша беднае жыцце праходзіць
Ну, чугунка цяпер—раньш дарога вела...
Што с таго, што вось земская школа
Адрывае дзяцей ад зямлі, ад сахі
Ды і гоніць у горад,—на што? на якое?
Беззямельныя вы батракі!
Кажуць людзі: на нашай зямлі
Розум многа чаго збудавау.
Ну, а мне—мне што ж далі?
Дзісь гарую і раньш гаравау...

Полацк. **Петра Маслоускі.**

Беларускі тэатр.

(«Пісаравы імяніны», камэдыя на 3 дзеі В. Галубка).

Беларуская сцэнічная літэратура узбагацілася яшчэ адным арыгінальным творам. 30-го сьнежня мінулаго году у клюбі служачых Ліб.-Р. ж. дар. у Мінску была паказана камэдыя В. Галубка «Пісаравы імяніны». Гэта ужо траці сцэнічны твор В. Галубка, пабачыушы сцэну у мінулым 1917 г., але підзе ні надрукаваны. Першым бы̆у—камэдыя «Забыўся падпіразацца», другім—драма «Апошняе спатканне».

Камэдыя «Пісаравы імяніны» была пастаўлена труппай «Першае Т-во драмы і камэдыі». Характэрам і зьместам новая камэдыя Галубка напамінае украінскія водэвілі і камэдыі з іх каночнымі сьмешнымі дзякамі, сядзельцамі, абдураными мужамі і ніверными жонкамі.

Зьмест камэдыі ні аднаведае ее назве. Камэдыя завецца «Пісаравы імяніны», а сэнс у тым, што пісарчыха прыдбала сабе палюбоўніка у асобі дзяка і падманвае сваіго мужа. Дзеля таго, каб хітрэй дурыць галаву пісару, яна прыкідваецца хвораю і пасылае мужа далёка за лекарствам, а тым часам заклікае да сябе дзяка. Пра жончыны хітрыкі разказала пісару наймічка. Пісар нібы-то едзе шукаць лекаў, а сам падгаваривае музыку, каб той унес яго у мяшку у хату у той момант, як будзе там дзяк. Усё было зроблено, і пісар усьцешыў сябе тым, што адхвастаў жонку і дзяка бізуном.

На гэтую першую выставу камэдыі «Пісаравы імяніны» трэба глядзець, як на «гэнеральную пробу у вопратках», посьля каторай аўтар, убачыўшы свае хібы, пастараецца іх паправіць.

Ігралі кепска. Агульнае уражэнне ад ігры такое: аматорская выстава у прыватным домі сярод знаёмых людзей. Для «Першаго Т-ва драмы і камэдыі» гэтаго замала.

Хору трэба навучыцца сьпеваць лепей і што-небудзь новае.

А м а т о р.

Як чытаць па-беларуску.

Горэцкі Беларускі гуртох выдаў лістоўку гэтакаго зьместу:

«У беларускай мові (языку) ёсьць 31 літэра (буква):

А, Б, В, Г, Д, Е, Ж, З, І, Й, К, Л, М, Н, О, П, Р, С, Т, У, Ф, Х, Ў, Ц, Ч, Ш, Ы, Ь, Э, Ю і Я.

Калі нашу мову зраўніць з расійскай, то мы пабачым, што у нас німа такіх літэр: *и* васьмярычнаго, *ѣ* (яць), *ъ* знака і літэры *щ*, якая складаецца з двух *ш* і *ч*. Прыклады: гушча, нашча.

Возьмім такія два словы: *доля* і *дзень*, або *дуб* і *дзюбка*. У першых з іх літэра «*д*» чуецца ясна—до, ду,—у другіх да літэры *д* прымешываецца элямэнт літэры «*з*»—*дзень, дзюбка*. Дык калі пасьля літэры «д» ідуць мяккія галосныя літэры; *е, і, ю* і *я*, то трэба пісаць ні «*день*» *а дзень, дзяруга, штодзеннік* (дневік). Але ні трэба гэтую літэру «з» асабліва выдзеляць з слова, напіраць на яе і казаць, прыкладам (прымером): *д-з-ень* замест *дз-ень*.

Посьля літэры «Т» ніколі ні пішуцца мяккія галосныя літэры. Перад гэтымі літэрамі яе замешчае «Ц». Так, што, замест расійскіх складоў: *ті, те, тю*,—у беларускай мові пішуцца ці, це, цю. Калі б гэтыя склады былі у рускай мові, то чыталі б *цы, цэ, цу*. У беларусаў інакай. Літэра «ц» стоючы прад мяккімі галосными літэрамі, сама становіцца мяккай. Знача, у беларусаў літэра «ц» бывае цьвёрдая і мяккая: посьля цьвёрдай пішуцца цьвёрдыя галосныя літэры, посьля мяккай—мяккія. Прыклады: Цімох, цётка, цепча, цюцька, цягнуць, цыбуля, цэлы, цот, цугун.

Посьля літэры «р», як і пасьля «т», ніколі ні пішыцца мяккіх галасных літэр, а пішуцца толькі цьвёрдыя: прыклады: дрэва, крыніца, вяроўка, парадак. У нікаторых мейсцовасьцях (местностях), якія блізкі з вялікарускімі губэрнямі, р цьвёрдае замешчаецца мяккім.

У беларускім алхвавіці ёсьць асобная літэра «ў»—сярэдняя паміж *в* і *у*. На канцы глаголаў, там, гдзе стаіць рускае *л*, пішыцца гэтая літэра. Прыклады: нашоў, паказаў, садзіў. У такіх славах, як воўк, салоўка, тож пішыцца ў.

Посьля шыпячых літар: *ж, ч, ш*, пішуцца толькі цьердыя галосныя літары: Чыжык, шына, жыў, шыло.

Цьвёрды знак, калі ён прыходзіцца у сярэдку заменяецца асобным значком «'» Над'ехаў, пад'еў і т. д.

Аканчанні прылагацельных *ый, ій* ні пішуцца,—пішуць проста *ы, і*,—чырвоны, сіні, другі. Гэта ад таго, што у беларусаў «й» ніясна чуецца.

Абразок беларускаго верша (стиха) з Янкі Купалы.

Я мужык-беларус,
Цёмны сам, белы вус!
Эх, каб цёмны ні быў,
Чытаць кніжкі умеў—
Я-б і долю здабыў,
Я-б і песянькі пеў.
Я сумеў бы сказаць,
Што і я чалавек.
Што і мне гараваць
Надаела ўвесь век.

Ад Рэдакцыі. У скорым часі Рэдакцыя падасьць стацию аб сучасным беларускім правопісу і разам с тым просіць сваіх дапісчыкаў трымацца таго правопісу, якім друкуецца «Вольная Беларусь».

Рэдактар Я. Лёсік.

Выдавец: «Т-во Беларускай Культуры». Друкарня Я. А. Грыньблята.